

Solar - Ian McEwan

De tant en tant algú em pregunta quina és la fórmula per escriure una novel·la. El primer impuls és contestar que no n'hi ha cap, de fórmula. Però no és cert. Cada novel·la reeixida plasma una fórmula nova, i l'objectiu del crític és precisament trobar-la. D'altra banda, existeix una fórmula genèrica que podríem resumir així: "Localitza un moment d'inflexió en la història del món i situa-hi algun personatge amb relleu propi i alhora incardinat en la seva època." A continuació, encara podríem afegir: "Treballa la psicologia dels personatges principals de manera que no semblin titelles morals, enriqueix-los amb detalls de la vida quotidiana -originals i no embafadors-, tria uns escenaris adequats i versemblants, construeix frases rellegibles que no siguin tan corrents com les que sentim a la fleca però que tampoc no semblin sorgides d'un idioma creat de cap i de nou, organitza una estructura sòlida, escampa-hi unes quantes sorpreses dignes, tria un punt de vista coherent i fèrtil, accelera i frena quan convingui, crea alguna escena memorable, salta endavant i endarrere per esponjar la trama, busca el ritme de la prosa, i sobretot revisa-ho incansablement tot plegat". Són les fórmules que apliquen Stendhal a *El roig i el negre*, Tolstoi a *Guerra i pau* i Ian McEwan (Aldershot, Anglaterra, 1948) als seus últims llibres.

Ian McEwan ha escrit onze novel·les. Fixem-nos en les últimes. *Expiació* (2001) plasma un embull delictiu i familiar al voltant de la Segona Guerra Mundial, amb un llarg passatge que transcorre durant l'evacuació de Dunkerque. *Dissabte* (2005) situa una trama també delictiva i familiar (tot i que ara els delinqüents vénen de fora) el dissabte 15 de febrer de 2003, el de la manifestació a Hyde Park contra la guerra d'Iraq; *Solar* (2010) emmarca en el debat sobre la renovació de les fonts energètiques la història d'un delictiu i d'un home que es resisteix a formar una família. Aquestes tres novel·les tenen en comú una feina notable de documentació i –no menys important- de disseminació literària, tant pel que fa a la construcció de l'entorn històric com, sobretot, als coneixements professionals dels protagonistes. Entremig, el 2007, McEwan va publicar *A la platja de Chesil*, que mostra el frustrant inici d'una família. En aquesta novel·la no hi ha crim ni tampoc un gran desplegament històric: situada a l'inici dels anys seixanta, retrata els últims anys de l'era anterior, quan un jove encara podia desitjar versemblantment assolir l'estat

d'adult. És, doncs, una novel·la més curta i condensada, però seria injust considerar-la menor.

Solar està dividida en tres parts. A la primera, situada l'any 2000, coneixem Michael Beard, un premi Nobel de física de cinquanta-i-tants amb problemes d'obesitat. Després de dur una vida alegrement infidel, descobreix que la seva esposa li paga amb la mateixa moneda. Mentre no regularitzen la seva situació, se succeeixen tot d'escenes tragicòmiques, que fan pensar en el que podria ser la vida del professor Wilt, de Tom Sharpe, si es veiés abocat al divorci. Cap al final d'aquesta part s'esdevé un drama de debò, que enllaça la vida sentimental i la professional, i llavors la narració vira cap a la novel·la policíaca. Mentrestant, hem tingut un viatge al pol Nord amb unes quantes escenes hilarants a vint-i-sis graus sota zero.

La segona part transcorre durant l'any 2005. Michael Beard té una amant fixa que comet l'arrogància de quedar embarassada. Paral·lelament, li sorgeixen problemes amb els progressistes de manual, que –encoratjats per una premsa assedegada de dianes– el titllen d'hegemònic, darwinista, eugenèsic i finalment nazi. En aquest punt, la novel·la recorda *La taca humana*, de Philip Roth, on un altre professor era injustament acusat per una cridanera coalició d'indocumentats i interessats.

La tercera part s'esdevé l'any 2009. El professor Beard s'ha convertit en un assessor d'empreses interessades a invertir en energies renovables com la solar. Manté l'amant anglesa de la segona part, a la qual se n'hi afegeix una altra d'americana. Cap al final del llibre, totes les trames es tanquen dolorosament al voltant del protagonista: la doble vida amorosa fa aigües, el negoci del segle és una ruïna, el cos se li revolta i un fantasma del passat torna per demanar-li comptes. El teló cau amb un cert regust de Patricia Highsmith, que ja s'havia insinuat al final de la primera part.

En els primers llibres de McEwan, la innocència dialogava amb la perversió. Amb el pas dels anys, aquest autor s'ha anat interessant pel terreny que hi ha entremig, potser més humà. Els temes macabres, les violacions, els incestos i el sadomasoquisme han donat pas a personatges més comuns sense deixar de ser literaris: com el professor Beard, que busca infructuosament “l'altiplà de la maduresa”. Intel·ligent, contradictori, desordenat i femeller, el doctor Beard resulta pròxim sense deixar de ser desagradable. Després de rebre el premi Nobel, es veu convertit en una vedette de conferències i de congressos, i esdevé

una caricatura envellida d'ell mateix. A continuació passa a ser un buròcrata i finalment registra patents i ordeix prototips. En la seva vida privada sovint –diem-ho a la manera de l'autor- “una porció del subministrament sanguini que hauria hagut de ser al seu cervell era al penis”. Però la novel·la també es pot llegir com una reflexió sobre l'envelliment del planeta i la proximitat de la fi del món des d'una postura científista: “Hi havia una cantarella d'Antic Testament en els pronòstics, un tuf de pesta bubònica i de pluja de granotes que suggeria la profunda i constant inclinació, manifestada al llarg dels segles, a creure cadascú que vivia la fi dels temps, que la pròpia mort estava vinculada íntimament a la fi del món i, per tant, tenia més sentit, era una mica menys irrellevant.”

Ian McEwan mostra una gran versatilitat a l'hora de dur el lector per diferents situacions, països i nivells socioeconòmics. El punt de vista indirecte lliure permet sobrevolar irònicament els pensaments autoindulgents del protagonista respecte a les dones, la ciència i la política. De vegades l'autor ens brinda una síntesi científica de la situació (“La resiliència de la fantasia tenia l'aparença d'una compulsió genètica”), i de vegades relata laboriosament durant quatre pàgines una gestió administrativa a l'aeroport.

Si *Dissabte* no es podia concebre sense uns coneixements exhaustius sobre neurocirurgia, *Solar* ha requerit una certa especialització en teoria quàntica de camps, fotosíntesi i plaques fotovoltaïques. En aquest sentit, McEwan és un bon exemple d'escriptor professional. Prepara a consciència cada llibre, es manté al dia del que es publica, intervé en polèmiques literàries, desplega una activitat especialitzada que no es podria permetre un escriptor de cap de setmana. Afegim-hi que s'expressa en la llengua més prestigiada en les traduccions, que prové d'una tradició literària ininterrompuda, que també publica contes, obres de teatre, guions i narrativa infantil, i que set obres seves han estat dutes a la gran pantalla. Una dotzena dels seus llibres han estat traduïts al català, a Empúries (en aquesta ocasió amb un traductor de luxe, Emili Olcina), però també a Destino, Quaderns Crema, Edicions 62 i Cruïlla. En altres paraules, Ian McEwan és un dels autors que millor han sabut combinar la qualitat literària amb l'èxit dins el *mainstream*.